

Els colors de la biblioteca pública

Els reptes de la nova ciutadania

Imma SOLÉ, Maria MONTIA

RESUM: *Una de les missions de la biblioteca pública és afavorir la diversitat cultural com a dipositària, creadora i promotora de recursos i activitats culturals. Pot facilitar el coneixement de les minories i la integració cultural dels immigrants, sense prejudicis ni manipulacions. Els fons documentals en la llengua pròpia han de reflectir la realitat multicultural de l'entorn: costa, però, de trobar bons recursos en el mercat editorial. També s'han d'oferir recursos en les llengües dels immigrants: els diaris són una opció amb bons resultats, com també la música. La biblioteca pública pot tenir a més un paper actiu en l'acollida dels immigrants, mitjançant serveis d'informació ciutadana que ajudin a resoldre els problemes prioritaris que té aquest col·lectiu: informació administrativa, sobre tràmits, informació laboral, formació, sanitat, ensenyament, entitats, etc. També pot donar informació sobre la societat d'acollida: costums, normes de convivència, etc., o materials per a l'aprenentatge de les llengües d'aquesta societat. Com a lloc de trobada obert a tothom, la biblioteca ofereix un espai de convivència que pot contribuir a trencar els estereotips etnocèntrics. Per a assolir tot això cal que l'Administració doti la biblioteca de recursos, però també que comparteixi o replanteixi els que té, com ara la informació ciutadana que es pot oferir des de la biblioteca sense haver de duplicar serveis ni personal. Cal una coordinació i un treball en xarxa entre biblioteca, serveis municipals i associacions ciutadanes vinculats amb l'immigració, que faran més eficients els serveis oferts.*

Molts contes infantils juguen amb la idea d'un món divers; de colors, per dir-ho d'una manera plàstica. I certament ens agrada imaginar-nos l'alegria visual que això representa. Però la realitat és més vulgar, i a l'hora de la veritat les diferències ens fan por. Ni diversitat cultural, ni religiosa, ni artística, ni física, ni psíquica... Realment poca sortida hi ha per a la diferència, per a les minories, per a promoure altres possibilitats que no segueixen els models marcats. O en tot cas es promou una certa visió de la diversitat folklòrica i banal.

Imma Solé, Maria Montia. Biblioteca Pública Sant Pau (Barcelona).

Des de sempre la biblioteca pública ha estat capdavantera en el plantejament i atenció a les necessitats, per força diverses, dels seus usuaris, perquè de fet tots som diferents, tenim les nostres particularitats i les nostres preferències, i sabem també reconèixer i agrair els esforços i els recursos esmerçats quan obtenim satisfacció d'allò que demanem. La situació actual, des d'aquest punt de vista, no seria més que continuar amb la tasca, sens dubte ara molt més complexa, de conèixer, acollir i oferir recursos i respostes a un ventall molt més ampli de «diversitats».

DIVERSITAT CULTURAL I IMMIGRACIÓ

Si estem convençuts que la diversitat és un valor en ella mateixa, ja que ens ajuda a obrir horitzons, a entendre que el món és ric i ple de matisos i que no és bo ni factible voler-ho uniformitzar a base de mundialitzacions culturals estàndards, tenim un munt de feina per fer.

Afavorir la diversitat cultural és una de les missions que té encomanades la biblioteca pública, tal com està recollit en el *Manifest de la Unesco de la biblioteca pública*.

Com a dipositària i alhora creadora i promotora de cultura, la biblioteca és, en aquest sentit, un instrument extraordinari per a afavorir la pluralitat i l'obertura de la societat i potenciar el valor de la diversitat tot subratllant-ne els aspectes més positius.

D'altra banda, la presència i el pes de la realitat de la immigració ofereix a la biblioteca pública la possibilitat de treballar per afavorir el coneixement de minories culturals que s'estableixen al nostre país, a més d'ajudar els nous arribats a integrar-se en la societat que els acull. D'alguna manera dóna l'oportunitat d'apropar-se a fets diferencials sense moure's de casa.

La tasca de fer saber que totes les cultures són riques i que hi ha moltes coses per conèixer és important. Que els immigrants porten problemes es diu des de les posicions més negatives, i també es diu des de punts de vista més pragmàtics que aporten força de treball. Des de la biblioteca sabem i volem transmetre que aporten també cultura, idees i valors.

Per tant, cal donar una visió àmplia i oberta de la realitat i contribuir a fer que la societat entengui la immigració com una oportunitat per a conèixer i valorar altres cultures, i alhora entendre-les com una possibilitat d'enriquiment de la pròpia. A més, és imprescindible assumir per part de tots plegats que es pot conviure amb persones d'altres creences i valors, amb respecte mutu, amb obligacions i drets.

Entenem que l'anomenat model intercultural és la fórmula més justa, igualitària i enriquidora d'acollida de la societat receptora a la immigració, ja que valorem la importància de la integració a partir del respecte per la diversitat i la relació entre diferents cultures. Amb aquesta preferència, i entenent la biblioteca pública com un compromís amb la societat, podem contribuir a combatre el desconeixement sobre la qüestió de la immigració i esmorteir d'alguna manera la manipulació mediàtica i política de les causes i efectes que produeix.

BIBLIOTECA I IMMIGRACIÓ

El problema principal dels immigrants al nostre país és el de la legalitat. Tenir els papers en regla ocupa gran part de la seva preocupació i del seu temps. En segon lloc, el seu interès se centra a resoldre problemes de treball i habitatge, i després vindrien qüestions com l'educació dels fills o la sanitat. La relació amb la cultura, doncs, no pot ser una de les seves prioritats, si bé això també dependrà del nivell cultural assolit al país d'origen. Per tant, des de la biblioteca hem de fer propostes útils per a la seva situació especial, a més de les que habitualment s'ofereixen al conjunt dels ciutadans als quals donem servei.

La biblioteca pública, en ser un equipament de proximitat, pot fer un paper clau en l'acollida dels immigrants i en la seva integració entre nosaltres.

En aquest sentit, esbossarem unes quantes idees i accions generades des de la pràctica d'anys dedicats a aquesta tasca a la Biblioteca Sant Pau - Santa Creu de la Ciutat Vella de Barcelona, i des del convenciment en les possibilitats de la biblioteca pública per a ser agent actiu en la promoció de valors de pau i convivència en la diversitat.

Entenem que el paper que pot fer la biblioteca aniria en les tres línies bàsiques següents: la biblioteca com a promotora de cultures, com a portal d'entrada a la societat d'acollida i com a espai de trobada i convivència entre persones.

PROMOTORA DE CULTURES

Per a contribuir a una visió multicultural de la societat, el més habitual des de les biblioteques és programar activitats, bàsicament jornades relacionades amb les cultures d'origen dels immigrants establerts en el barri, poble o ciu-

tat on som. D'entrada, són accions molt positives, ja que ens permeten donar a conèixer altres realitats, però cal anar amb compte de no quedar-nos en els aspectes «exòtics», que, en el fons, contribuirien a destacar més les diferències que no les coincidències. Cal anar més enllà i plantejar-se que aquestes activitats potser no són suficients; hi ha altres propostes que ajuden a donar-hi un caire més normalitzat. És un treball subtil i no tan espectacular d'entrada, però de millors resultats a llarg termini.

La primera de les propostes giraria a l'entorn del fons. Cal impregnar els nostres fons documentals de contingut multicultural. Haurien de ser un reflex de la diversitat d'arreu del món, amb preferència, lògicament, per les cultures del nostre entorn més proper, la pròpia dels autòctons i les dels grups de ciutadans immigrants. És important, doncs, que la selecció que fem en els diferents formats del nostre fons, sense oblidar les diferents edats dels usuaris, sigui una mostra àmplia de la creació universal.

No és pas qüestió senzilla, ja que el màrqueting i els interessos de les poderoses indústries editorials hi juguen habitualment en contra. D'una banda, ja és difícil que les editorials apostin per escriptors desconeguts en el nostre país, tret de quatre noms més comercials, com també és difícil conèixer aquestes altres literatures si estan publicades per editorials petites de distribució limitada. Aquestes i altres dificultats de tipus tècnic o administratiu fan que massa vegades ens decidim per un fons fàcil, ple dels *best sellers* del moment i dels productes de la pressió comercial.

Un pas més en l'aposta per la diversitat seria l'oferta documental en altres llengües a més del català i del castellà. Últimament moltes biblioteques estan fent un esforç per adquirir llibres i publicacions periòdiques en altres llengües; compres més o menys complicades segons la llengua que es tracti, però de resultats ben bons. El més recomanable, i d'altra banda més interessant, és la compra de diaris. El cost és força elevat, però l'èxit està assegurat i és un primer pas cap a altres lectures que ja requereixen un grau més alt de formació.

L'apartat de música mereix un comentari propi. En ser un llenguatge més universal, per una banda apropa sentimentalment i vincula els usuaris originaris d'altres països amb els ritmes i sons que els són més familiars, i per l'altra estableix un punt d'intersecció clar i evident entre ells i els usuaris autòctons que frueixen amb aquestes músiques del món.

Hi ha també altres accions interessants per a reflectir la diversitat cultural: la selecció de títols per al Club de Lectura; propostes a l'entorn de les activitats infantils o d'adults; els continguts del butlletí de la biblioteca, l'aparador o exposicions de llibres, etc.

PORTAL D'ENTRADA

Un altra aspecte clau que podem treballar des de la biblioteca és l'acollida dels immigrants per a facilitar-ne la integració.

El servei d'informació –un servei bàsic de la biblioteca– pot ser molt útil, i hauria de plantejar-se què pot oferir al col·lectiu immigrant per tal de cobrir algunes de les seves necessitats. Pensem en qüestions com ara informació sobre els serveis municipals, empadronament, permisos, informació ciutadana i d'entitats, informació laboral, d'ofertes de feina, formació, informació sanitària, escolar, mitjans i horaris de transport públic, etc.

Una altra informació d'interès és la que fa referència a la societat d'acollida, normes de convivència, costums, festes, etc. i també la que els relaciona amb els seus països d'origen, com la premsa escrita i Internet.

Una necessitat bàsica que cal cobrir és l'aprenentatge de les llengües del país. La demanda a les nostres biblioteques de material d'aprenentatge de la llengua catalana i castellana és enorme. En aquests moments no hi ha encara gaire producció d'aquest tipus de material a nivells elementals, però molts centres de formació d'adults ho estan treballant. Falta coordinació, suport institucional i també divulgació, ja que s'elaboren productes que després no circulen per les vies comercials habituals i acaben duplicant esforços innecessàriament.

En tot cas, pel que fa a la biblioteca cal aplegar i oferir fons documentals i altres eines d'aprenentatge de llengües dirigits als immigrants i als docents. En aquest sentit, el treball que es porta a terme des de l'Associació Lectura Fàcil és molt necessari.

ESPai DE TROBADA

El tercer aspecte interessant a comentar seria la contribució de la biblioteca a la cohesió social necessària per a la convivència entre les persones. Cal que la gent es vegi, es conegui, es trobi, coincideixi com a mínim en algun lloc per a anar entrant en contacte i a poc a poc normalitzar la diferència.

La biblioteca és un lloc obert a tothom, d'entrada lliure i gratuïta, que afavoreix per tant la lliure circulació de les persones. Si els nous ciutadans del nostre país vénen a la biblioteca perquè hi troben alguna cosa que els interessa compartiran en principi espai i serveis amb els autòctons, i això ja és un primer pas per a avançar en el coneixement mutu i la integració. De mica en mica convertim en habitual tenir prop nostre persones de diferents orígens.

La creació d'espais de convivència ciutadana és imprescindible per tal de superar els prejudicis presents en les relacions interculturals. No és pas cap aspecte senzill i fàcil, ja que els conflictes estan assegurats a causa dels molts estereotips existents per totes bandes. Caldrà saber actuar quan convingui i tenir el suport de l'administració.

L'ACCIÓ DE L'ADMINISTRACIÓ

En la qüestió de la diversitat cultural en general, i en relació amb la immigració en particular, és imprescindible la iniciativa o el suport de les diferents administracions que tenen competències en matèria de biblioteca pública.

L'oferta de projectes específics a l'entorn de la immigració ha de preveure també els recursos econòmics necessaris, i no hauria de fer disminuir els destinats als altres serveis. Cal anar amb compte de no abonar la idea de «per culpa de», ja que, a més d'injust, això aniria en contra dels nostres objectius de cohesió social. Això queda molt en evidència en la compra de diaris i revistes en llengües estrangeres, que representen un cost considerable, per la qual cosa, si per a poder-lo assumir fem una retallada de revistes «normals», el greuge és evident. Però també pot afectar altres compres o serveis, de manera que cal assumir que és una oferta amb un inevitable cost afegit.

Un segon aspecte on també es fa necessari el suport de l'administració, el podríem anomenar «col·laboració tècnica i administrativa». Algunes qüestions que cal resoldre necessiten suport des dels serveis centrals bibliotecaris, ja que no es poden resoldre des de cada biblioteca particularment. Hi ha un treball clar en els diferents processaments tècnics, com la compra o la catalogació. També n'hi ha d'altres en relació amb sistemes informàtics, i encara altres sobre qüestions de comunicació o de difusió de serveis.

Tot això necessita anar avançant en un treball conjunt, de la mateixa manera que cal anar resolent dificultats de tipus burocràtic i administratiu. Aquest és un aspecte aparentment trivial, però que ens aboca a situacions sense sortida. Proposar-se adquirir documents a països del tercer món o, si escau, a botigues petites del barri, que és el més habitual, acostuma a generar unes dificultats que poden ser insalvables sense una certa flexibilitat burocràtica i una ajuda en la gestió. Tampoc no podem demanar col·laboració en traduccions o assessorament en les compres o per activitats a persones i entitats disposades a ajudar-nos si després no sabem respondre facilitant al màxim els tràmits administratius.

En relació amb aspectes relacionats amb l'acollida de la immigració que es pot fer des de les biblioteques públiques, cal un treball en xarxa dins el conjunt de serveis municipals. Si entenem que la biblioteca és un punt d'informació ciutadana, també hem d'entendre que pot ser un bon espai de referència i informació per al col·lectiu immigrant. Això implica, per tant, dotar-la de les eines i recursos de personal i informatius necessaris per a fer aquest servei en col·laboració amb la resta de serveis de la ciutat. També és una manera de «normalitzar» la situació, ja que potser no cal crear recursos nous i exclusius per a immigrants sinó reorientar o ampliar els que ja tenim.

Actualment, molts ajuntaments creen plans d'acollida per a immigrants i s'elaboren guies específiques informatives de la ciutat o de drets i deures, etc., però no es pensa gaire en la biblioteca com a equipament de referència, com a punt d'informació i difusió, ni tampoc s'inclou com a equipament útil als nouvinguts amb una oferta àmplia de serveis.

I no es tracta solament de les biblioteques: hi calen polítiques d'integració que apropin la gent de tots els orígens, com a espectadors i com a creadors, a l'oferta cultural, social, esportiva, etc., de la ciutat.

L'aposta, com hem dit a l'inici, és per la interculturalitat, per les relacions i l'intercanvi entre persones.

EL TREBALL EN XARXA

Tots aquests diferents punts comentats fins ara requereixen sempre una àmplia coordinació i un treball en xarxa, necessari com en tantes altres qüestions.

És imprescindible que els diferents equipaments i serveis municipals, socials, informatius, etc., es coordinin, i a més cal treballar amb el teixit associatiu ciutadà. Si això és vàlid en general, ho és més quan parlem d'aportacions i iniciatives en el terreny de la convivència, la integració i la diversitat. Un bon treball en xarxa és garantia de continuïtat dels projectes i de guany en eficàcia i eficiència.

Els fòrums d'intercanvi, les taules de coordinació, el treball de barri conjunt amb altres equipaments i entitats, i tots els aspectes relacionats amb altres professionals, com ara mediadors, educadors de carrer, centres d'ensenyament, etc., formen part de la transversalitat, i per tant necessiten la coordinació de tots els agents implicats. Òbviament, resulta també imprescindible la col·laboració amb persones i associacions vinculades amb la immigració.

CAP A UNA BIBLIOTECA OBERTA ALS NOUS CIUTADANS

Totes aquestes propostes que hem anat desglossant van orientades a adequar la biblioteca pública a la realitat actual, a la presència de persones provinents de diferents parts del món i que ara formen part de la nostra societat. Una ciutadania plural i diversa en múltiples aspectes, especialment interessant des del punt de vista de la diversitat cultural.

Paradoxalment, es produeixen dos fets que podríem considerar antagònics. D'una banda hi ha una pressió important cap a la uniformitat, a la homogeneïtzació de la cultura per part dels models dominants, i de l'altra, el fet imparable de la presència de múltiples expressions culturals de les minories.

La biblioteca pública pot ser un element de suport a aquestes expressions i contribuir a la construcció d'una societat basada en el dret a la igualtat per tal de garantir el dret a la diferència. Podem contrarestar la pressió dels grups dominants promovent els valors de la diversitat. Hem de ser capaços de convertir en curiositat la por al desconegut, transformar el neguit del canvi en interès per les noves propostes culturals i artístiques. El repte rau a esdevenir agents actius en el procés de barreja cultural necessària per a renovar-nos com a societat.